CZU: 821.135.09
ORCID: 0000-0002-7478-9468
DOI: 10.5281/zenodo.3566678

Laura MÎRZAC
Universitatea de Stat din Moldova
(Chişinău)

STRUCTURA EXTERNĂ ŞI INSTANŢELE COMUNICĂRII NARATIVE

The external structure and the instances of narrative communication

Abstract: In this article we set out to elucidate the main constituent elements of the external structure of narrative communication (author – literary work – reader), as well as the theories centered on the author's disappearance, reaching the conclusion that they have and continue to have not only followers, but also many opponents, the main argument being: the neglect of the empirical author is equivalent to trying to analyze the effect in the absence of the cause, which proves to be impossible, because the individuality of the author will inevitably leave its mark on the content and expression plans.
Keywords: author, literary work, reader, narrative communication.

Rezumat: În acest articol ne-am propus să elucidăm principalele elemente constitutive ale structurii externe a comunicării narative (autorul – opera – cititorul), precum şi a teoriilor centrate pe dispariţia autorului, ajungând la concluzia că acestea au avut şi continuă să aibă nu doar adepţi, ci şi numeroşi oponenţi, argumentul principal fiind următorul: neglijarea autorului empiric este echivalentă cu încercarea de a analiza efectul în absenţa cauzei, lucru care se arată a fi imposibil, întrucât individualitatea autorului îşi va lăsa, inevitabil, amprenta asupra planurilor conţinutului şi expresiei.
Cuvinte-cheie: autor, operă, cititor, comunicare narativă.

Pentru a elucida structura externă a comunicării narative, este esenţial să scoatem în evidenţă cele trei elemente constitutive ale acesteia, şi anume *autorul, opera* şi *cititorul*. În acest context, cercetătorul argentinian Noé Jitrik menţiona: „Opera nu se consumă doar în structura sa fizică: pe de o parte, există cineva care o concepe, pe de altă parte, există un destinatar care o receptează. Prin urmare, sunt trei elemente care, graţie caracterului circular, definesc toată complexitatea actului literar." (Jitrik, 1970, p. 17-18) După cum se poate observa, această afirmaţie confirmă o dată în plus existenţa unei relaţii indisolubile între *autor*, *operă* şi *cititor*, care implică, în mod obligatoriu, necesitatea aplicării unei abordări integrative.

În numeroasele studii dedicate problemei autorului nu sunt înregistrate divergenţe radicale în ceea ce priveşte definiţia acestuia. De cele mai multe ori, se insistă asupra faptului că autorul corespunde unei entităţi reale: „Autorul este o personalitate istorică reală, creator al operei, căreia nu îi aparţine, ci există independent de aceasta."

BDD-A30761 © 2019 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

(Шмид, 2003, p.25); „o realitate palpabilă” (Garrido Domínguez, 1996, p.52); „persoană fizică şi psihologică care poartă responsabilitate socială şi legală pentru textul care îi aparţine” (Trancón, 2012, p. 452); „cel care aplică totalitatea informaţiei literare şi artistice pe care o posedă, totalitatea cunoştinţelor şi ideilor (nu doar a celor pe care le împărtăşeşte sau le susţine în propria viaţă) în serviciul sensului unitar al operei pe care o creează.” (Tacca, 1978, p. 17-18)

Însă, concomitent, este important să subliniem faptul că elucidarea conceptului de autor este mai complicată decât ar putea părea la prima vedere, întrucât acesta se prezintă într-o ipostază ambiguă. În naratologia europeană occidentală se bucură de o priză amplă conceptul de *autor implicit*, care îşi are originile în rezultatele cercetărilor lui Wayne C. Booth. Acesta insistă asupra caracterului inevitabil al subiectivităţii autorului şi asupra indispensabilităţii prezenţei vocii acestuia în operă. În momentul scrierii, autorul real creează o variantă implicită a propriei sale persoane, care diferă de autorii impliciţi pe care îi întâlnim în cadrul altor opere. Imaginea, pe care şi-o creează cititorul vizavi de această prezenţă, reprezintă unul dintre cele mai semnificative efecte ale influenţei autorului. Indiferent de eforturile autorului pentru a rămâne a-personal, lectorul va crea, inevitabil, o imagine a acestuia.

Anii 60 ai secolului trecut au constituit un punct de plecare pentru „o vastă reflecţie asupra enigmaticei figuri a autorului”, în care acesta este abordat în calitate de „punct de intersecţie între viaţă şi operă, între existenţă şi scriitură, între corp fizic şi *corpus* textual, între aspiraţia spre veridicitate şi aspiraţia spre simulare.” Un exemplu elocvent, în acest sens, îl constituie definiţia propusă de Boris Korman, potrivit căreia, „Autorul este subiectul conştiinţei a cărei expresie o reprezintă opera. Autorul definit în acest mod este diferit de autorul biografic care există sau a existat în realitate. Raportul dintre autorul-subiect al conştiinţei şi autorul biografic este similar celui existent între viaţa reală şi opera literară.” (Корман, 1992, p. 174)

În aceeaşi ordine de idei, trebuie să menţionăm trei studii emblematice în care se reflectează pe marginea „desfiinţării” conceptului de autor în accepţia tradiţională a acestuia, şi anume: *The Death of the Author* (*Moartea autorului*, 1967) de Rolland Barthes; *Qu'est-ce qu'un auteur?* (*Ce este un autor?,* 1969) de Michel Foucault şi *Interpretation and Overinterpretation* (*Interpretare şi suprainterpretare*, 1992) de Umberto Eco. În toate aceste lucrări se optează pentru o abordare a problemei în discuţie din perspectiva relaţiei dintre subiect şi limbaj şi centrarea atenţiei pe text ca atare, limbajul transformându-se într-un nucleu care asimilează celelalte instanţe, considerate, în mod tradiţional, externe acestuia. Reprezentând una dintre aceste instanţe, autorul urmează să fie analizat din interiorul discursului.

Astfel, odată cu publicarea eseului întitulat *Moartea autorului*, R. Barthes declanşează o serie întreagă de polemici respingând abordarea tradiţională a autorului în calitate de creator al textului şi autoritate unică în interpretarea acestuia. În opinia lui R. Barthes, „autorul este lipsit de orice poziţie metafizică şi redus la un punct de intersecţie pe care limbajul, cu inventarul său infinit de citate, repetiţii, referinţe îl „traversea-

BDD-A30761 © 2019 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

ză" de nenumărate ori. În felul acesta, lectorului îi aparține libertatea de a aborda textul din orice direcție și nu există o cale de acces care ar putea fi calificată drept justă. Cititorul reprezintă sediul imperiului limbajului și nu este obligat să țină cont de intenția autorului." (Selden, 2010, p.192-193) „[…] A-i atribui textului un autor este echivalent cu a-i imprima o ultimă semnificație, a închide scriitura. […] Un text este alcătuit din multiple scrieri, […] există un singur loc în care se acumulează toată această multiplicitate și acest loc nu îl reprezintă autorul, după cum s-a considerat până astăzi, ci lectorul. Unitatea textului nu rezidă în originea acestuia, ci în destinatar. […] Nașterea cititorului se plătește cu moartea Autorului." (Barthes, 1994, p.81-83)

În *Ce este un autor?* M. Foucault tratează „moartea autorului" ca un proces continuu de dispariție, care, firește, fiind continuu poartă un caracter „interminabil". Anume din acest motiv, autorul continuă să fie prezent în text și, în consecință, să prezinte interes pentru acesta: „Scriitura reprezintă deschiderea unui spațiu în care cel care scrie nu încetează să dispară. […] Scriitura blochează constatarea dispariției autorului păstrându-i existența." (Foucault, 1999, p. 4-5) M. Foucault susține, de asemenea, că autorul trebuie să renunțe la rolul său de creator pentru a putea fi analizat în calitate de funcție complexă și variabilă, de entitate discursivă caracteristică pentru anumite tipuri de texte. Autorul nu aparține nici realității, nici ficțiunii, ci se situează la hotarul dintre acestea. Astfel, autorul se substituie prin funcția-autor, un concept comparabil cu încă una din funcțiile discursului. (*Ibidem*, p.8-12)

Cea de-a treia postură este prezentată de Umberto Eco în lucrarea *Interpretare și suprainterpretare*. Capitolul întitulat *Între autor și text* face referire la contribuția unuia dintre discipolii săi, Mauro Ferraresi, care a sugerat existența unei figuri terțiare, aceasta situându-se între autorul empiric – figură biografică - și autorul model – figură textuală, care este denumită *autor preliminar*. Această figură este menită să elucideze divergențele dintre mesajul pe care autorul își propune să îl construiască în cadrul textului și mesajul care este construit de facto. Ultimul nu se construiește în baza intenției autorului, ci în baza unei strategii textuale care, în anumite aspecte, este independentă de autor. (Eco, 1997, p. 82-83)

Rezumând cele expuse mai sus, ajungem la concluzia că pentru R. Barthes autorul nu reprezintă o entitate preexistentă textului, ci este generat de acesta în momentul scrierii. Dinamica autorului nu se produce din exterior spre interior, ci viceversa. M. Foucault, dimpotrivă, recunoaște necesitatea unui autor extern conștientizând, în același timp, inoperativitatea acestuia, condiționată de asemenea factori ca dificultatea definirii și delimitării conceptului de autor. În felul acesta, problema fundamentală, care rezidă în determinarea originii textului în raport cu creatorul acestuia, se transformă într-o analiză a modalității prin intermediul căreia această categorie își manifestă prezența-absența în cadrul textului. Este vorba, de fapt, despre analiza unei funcții în plus a discursului.

Reflecțiile sistemice pe marginea conceptului de autor, în accepția celor doi cercetători francezi, sunt contrare abordării lui U. Eco, care recurge la noțiunea de *autor preliminar* doar în cazurile de conflict cu textul. În această situație, este vorba despre o figură care își face apariția doar pentru a explica contradicțiile dintre mesajul pe care îl comunică textul și mesajul pe care a intenționat să-l comunice autorul.

BDD-A30761 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

Astfel, „Moartea autorului" trebuie înțeleasă drept un principiu limitativ al autorității intenției artistului. Conceptul de autor se detașează acum de persoana care îl întruchipează. El ajunge să desemneze mai curând un element funcțional în cadrul unui sistem enunțiativ decât o instanță rațională, dotată cu voință și discernământ, ce poate fi responsabilă pentru întregul act creator. […] Textul este capabil să-și genereze singur înțelesurile, solicitând cooperarea interpretativă a destinatarului pentru activarea și constituirea sa semantică." (Nae, 2015, p. 117-152)

Este firesc faptul că teoriile centrate pe dispariția autorului au avut și continuă să aibă nu doar adepți, ci și numeroși oponenți. Aceștia generează o nouă serie de polemici care, fiind abordate în raport cu teoriile enunțate anterior, se situează la polul opus. Esența acestor discuții critice se poate rezuma la următoarele: este oare de neglijat totalmente figura autorului empiric? Inclusiv U. Eco recunoaște, în cadrul eseului la care ne-am referit în repetate rânduri, că este cuprins de senzația că a fost prea puțin generos față de autorul empiric. (Eco, 1997, p. 99)

Evident, numărul istoriilor care pot fi povestite este infinit. Istoriile care merită a fi scrise nu sunt aceleași pentru toți. O istorie interesantă pentru un autor nu va fi neapărat potrivită pentru altul. Fiecare dintre ei va trebui să opteze pentru cea care prezintă mai multe puncte de tangență cu lumea sa interioară. În afară de aceasta, este nevoie de o deosebită sensibilitate și experiență tehnică pentru a putea traduce această lume imaterială într-o succesiune de cuvinte care, în cele din urmă, va alcătui textul istoriei. Procesul scrierii se va transforma într-un punct tranzitoriu, intermediar între realitatea tangibilă și lumea impalpabilă în care se situează creația literară. În felul acesta, rezultatul final va purta, inevitabil, amprenta personalității creatorului său, indiferent de motivele sau circumstanțele care l-au determinat să scrie.

Viziuni similare asupra problemei în discuție sunt enunțate și de Lucía Etxebarría, Natalie Goldberg, Eugen Simion: „…consider că vârsta, religia, rasa, opțiunile estetice etc. condiționează scriitura, întrucât scrierea nu reprezintă altceva decât o modalitate de a universaliza propria experiență. […] Avem parte de experiențe parțial identice, parțial distincte, acestea fiind inerente creației." (Etxebarría, 2000, p. 107-111) „Scrierea este un act al solitudinii, un loc de întâlnire cu propriul nostru *eu*." (Goldberg, 2003, p. 5) „Stilul are o valoare „autoreferențială", scriitura, cu eșecurile și strălucirile ei, oferă, pentru cine știe să citească, o imagine autentică despre cel care scrie." (Simion, 1981, p. 181)

Astfel, ajungem la concluzia că a ignora autorul empiric, în calitate de instanță reală care generează textul, este echivalent cu încercarea de a analiza efectul fără cauză, lucru care se arată a fi imposibil, deoarece individualitatea autorului își va lăsa, inevitabil, amprenta asupra planurilor conținutului și expresiei. Or, nici această precizare nu va putea contribui la o abordare exhaustivă a subiectului în discuție, întrucât o eventuală ingerință în lumea privată a autorului real se va suprapune, într-o anumită măsură, cu mai multe aspecte problematice care țin de etică și morală.

În cele din urmă, vom reveni la principalele componente care integrează structura externă a comunicării narative, și anume la figurile cititorilor *empiric* și *implicit.* Primul este definit drept receptor al operei, care există în afara acesteia și independent de ea.

BDD-A30761 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)

Bineînțeles, nu este vorba despre un singur cititor, ci despre o infinitate de persoane reale care au fost, sunt și vor fi receptori ai operei date. Cititorul implicit, la rândul său, reprezintă o ipostază, prin intermediul căreia autorul își formează o imagine despre cititorul său. De fapt, nu este vorba despre autorul concret, a cărui intenție nu ne este cunoscută, ci despre opera creată de către acesta sau, mai bine zis, despre autorul implicit – sursă a proiecției cititorului implicit.

Astfel, pentru a închide „cercul actului literar" va trebui să existe un receptor care să-l „reconstruiască" prin prisma propriei sale subiectivități. De aici rezultă importanța enormă a cititorului, care nu este altcineva decât co-creatorul operei. (Pimentel, 2008, p. 174) Totodată, susține Enrique Páez, „Să nu uităm că toți scriitorii au fost și sunt, în același timp, cititori împătimiți. Altfel nici nu poate fi. Vocația de cititor este întotdeauna anterioară celei de scriitor. În momentul în care acestea ajung să coincidă, ne confruntăm cu o dilemă care creează obstacole pentru a discerne între primar și secundar." (Páez, 2001, p. 40).

Referințe bibliografice:

1. JITRIK, Noé. *Actual narrativa latinoamericana. Conferencias y seminarios*. La Habana: Casa de las Américas, 1970.

2. BARTHES, Rolland. *El susurro del lenguaje. Más allá de la palabra y de la escritura*. Barcelona-Buenos Aires-México: Ed. Paidós, 1994.

3. ECO, Umberto. *Interpretación y sobreinterpretación*. Cambridge University Press, 1997.

4. ETXEBARRÍA, Lucía. *La letra futura*. Barcelona: Destino, 2000.

5. FOUCAULT, Michel. *Qué es un autor?* În: Literatura y Conocimiento, 1999.

6. GARRIDO DOMÍNGUEZ, Antonio. *El texto narrativo*. Madrid: Síntesis, 1996.

7. GOLDBERG, Natalie. *El gozo de escribir. El arte de la escritura creativa*. Barcelona, 2003.

8. NAE, Constantin. *Moduri de a percepe. O introducere în teoria artei moderne și contemporane*. București: Polirom, 2015.

9. PÁEZ, Enrique. *Escribir. Manual de técnicas narrativas*. Madrid: Ediciones S.M., 2001.

10. PIMENTEL, Luz Aurora. *El relato en perspectiva: estudio de teoría narrativa*. México: Siglo XXI editores, 2008.

11. SELDEN, Raman, WIDDOWSON, Peter., BROOKER, Peter. *La teoría literaria contemporánea*. Barcelona: Ariel, 2010.

12. SIMION, Eugen. *Întoarcerea autorului*. București: Cartea Românească, 1981.

13. TACCA, Oscar. *Las voces de la novela*. Madrid: Gredos, 1978.

14. TRANCÓN, Santiago. *El acto de narrar: relaciones entre autor y narrador*. În: EPOS, XXVIII, 2012, p. 452.

15. КОРМАН, Борис. *Избранные труды по теории и истории литературы*. Ижевск,1992.

16. ШМИД, Вольф. *Нарратология*. Москва: Языки славянской культуры, 2003.

BDD-A30761 © 2019 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 18:36:12 UTC)